

УДК 342 (045)

Чумаченко О. А.¹

Медяник Є. С.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-119 НУ «Запорізька політехніка»

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КОНСТИТУЦІЇ

Українська Конституція – це не тільки основний закон держави, але й наша історія, яка пройшла довгий та складний процес свого становлення.

Досліджуючи створення Конституції України, а також контекст, у якому вона розвивалася, можна стверджувати, що її написання було одним із ключових завдань української еліти практично на всіх етапах формування Української держави. Фактично всі наявні сьогодні в істориків та політологів конституційні проекти є формою легітимізації держави. Саме тому, основний закон в історії України завжди мав ідеологічний характер. Навіть події останніх років яскраво демонструють наявність політичного компромісу між владою та опозицією чи між різними політичними силами.

Доцільно розділити історію створення Конституції України на такі етапи: 1) державно-конституційні традиції в козацьку добу; 2) політико-правові ідеї України в XIX – на початку XX століття; 3) конституційний устрій Української держави 1917 – 1920 рр.; 4) конституційні декларації та

реалії УРСР; 5) нова Конституція України у контексті становлення правової держави.

Так, гетьман Б. Хмельницький мав широку програму становлення української державності. За час перебування його при владі були ухвалені такі важливі для подальшої долі України договори, як Зборівська угода та Березневі статті. Останній забезпечував Війську Запорозькому самостійність у діяльності адміністрації та судочинного апарату, збирання податків до козацького скарбу та військо в 60 тисяч осіб.

«Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорозького», укладені як угода між гетьманом П. Орликом та Військом Запорозьким 1710 р. у Бендерах, фактично і є першою європейською конституцією в сучасному її розумінні. Вона формулювала головні принципи побудови держави.

Важливу роль у розвитку української громадсько-політичної думки в XIX столітті відіграло Кирило-Мефодіївське товариство. Виходячи з ідей панславізму, воно розробило модель суспільства, що базується на засадах справедливості, рівності, свободи, братерства. Основні документи організації виходили з ідеї необхідності створення слов'янського союзу. Спадкоємцем їх поглядів став М. Грушевський. Конституція історика від 1905 р. базується на двох основних принципах: репрезентативний уряд та національно-територіальна децентралізація. Одночасно з цим націонал-радикальне крило українського руху було представлено М. Міхновським, який запропонував власний проект – програму «Самостійна Україна». Він пропонував створення президентської республіки, де законодавчу владу обіймає рада представників та сенат.

З часу створення Центральної Ради розпочався процес розбудови інституцій державності, основою якого стали Універсали УЦР. Після проголошення незалежності УНР, на останньому засіданні Ради було схвалено основний закон держави («Статут про державний устрій, права і вольності УНР»).

За часів Гетьманату П. Скоропадського правовою основою став «Закони про тимчасовий державний устрій України». Після державного перевороту УНР продовжила життя за конституційними документами Директорії.

З приходом більшовиків 1919 р. проголошено першу Конституцію Української СРР. У подальшому на відповідних з'їздах владної партії приймали Конституції 1925 р., 1929 р., а в 1937 р. та 1978 р. Україна вже фігурувала як УРСР.

Державно-конституційна ідея продовжувала існувати і в часи Радянської України. Громадсько-політичні організації і партії в еміграції відстоювали право на національне самовизначення України, апелюючи до

міжнародних організацій світі з приводу статусу УРСР у складі Радянського Союзу. Показовою є Конституція М. Сціборського 1939 р., написана під впливом Організації українських націоналістів, яка визначала Україну «суверенною, авторитарною, тоталітарною та професійно-становою державою».

Вже на перших стадіях політичної боротьби за незалежність, починаючи з листопада 1989 р., постало питання необхідності розробки та прийняття основного закону як важливого атрибуту суверенної держави. І нарешті в 1996 р., після довгого відстоювання власних позицій, депутати Верховної Ради прийняли Конституцію.

Конституція України пройшла складний шлях, але в кінці отримала винагороду. Тепер вона – одна із основних категорій, які визначають стан політичних та законодавчих процесів нашої країни. Немає сумніву, що чинну редакцію Конституції необхідно вдосконалювати, але, крім цього, потрібно ще розробити, узгодити та прийняти законодавство щодо місцевого самоврядування, місцевих адміністрацій, Кабінету Міністрів України, Президента України, судочинства тощо. Отже, Українська Конституція – це надбання українського народу, яке відіграє важливу роль як в судовій сфері, так і у соціальній.